

KOOLIUUENDUSLANE

EESTI ÕPETAJATE LIIDU PEDAGOOGILISE TOIMKONNA
JUURES OLEVA KOOLIUUENDUSRÜHMA BÜLLETÄÄN

Nr. 5.

Jürikuu.

1934.

Töönäide emakeelest 5. õppeaastal.

A. Krull.

„Läks ära“. M. Heiberg.
(2 tundi.)

Tööjuhatus.

1. Loe pala vaikselt läbi. Lugemisel tõmba joon arusaamatu sõna alla.
2. Kirjuta allakriipsutatud sõnad sõnastik-vihku ja seleta sõnu „Õigekeelsuse sõnaraamatu“ või õpetaja abil.
3. Võta tüki sisu lühidalt kokku mõnes lühikeses lauses.
4. Mõtlemiseks. a) Missugune oli Haava Eva elamu ja elutuba? b) Kujuta Haava Eva elukäiku. c) Mida võid ütelda vanakesest, kui ta tuba kraamis, kohvi keetis ja tütart ootas? d) Mida tunnistavad vanakesest laused: „Ega ta nii palju raha ei jõudnud ära kulutada... Eks ma või see paar ööd ka pingilgi magada, kui aga Leenal hää oleks.“ e) Missugune mulje jääb Leenast välimuselt? f) Mida võid ütelda Leenast tema käitumise põhjal? g) Mis on ta teinud selliseks? h) Missuguseks kujunes jälleägemine? Miks? i) Missugune oleks võinud jälleägemine olla? k) Kuidas peaksime kohtlema vanemaid inimesi?
- l) Missugune on autori kirjutusviis?
5. Kirjuta loetu põhjal kahekõne ja pane päälkirjaks — „Ema ja tütar“.
6. Kirjuta kõrvuvõrdlus ema — tütre iseloomudest ja põhjenda tekstinäidetega.

Ema.	Tütar.
------	--------

7. Vasta kirjalikult oma valikul vähemalt ühele küsimusele.

Mõni lõige ühe õpilase tööst ülaltoodud tööjuhatause põhjal.

Lugesin M. Heibergi „Läks ära“ kodus läbi ja kriipsutasin alla järgmised sõnad, mis koolis kirjutasin sõnastik-vihku järgmiste seletustega:

voodi — säng; *raatsima* — täidima; *vöörus* — eeskoda; *hais* — lõhn; *naeratama* — vähe naerma; *kraamima* — korraldama, korda seadma, *nägusamaks* (teha) — ilusamaks, meeldivamaks (teha); *kehv* — vaene; *kehv* — vaene inimene; *kehv* — vaene viljasaak; *kitsas on käes* — puudus on käes; *sööndama* — julgema; ma ei söanda — ei julge hilja välja minna; *jahmatuma* — ehmuma, üllatuma; *pass* — isikutunnistus.

Võtsin tüki sisu lühidalt kokku neljaks lühikeseks lauseks ja panin lausete päälkirjad.

K a v a :

1. Ettevalmistusi tütre vastuvõtuks.
2. Jällenägemine.
3. Tütar lahkub ema juurest.
4. Ema kurbus.

Missugune oleks võinud jällenägemine olla?

Eva ootas tüdart koju. Ta tahtis valmistada rõõmu tütrele jällenägemisel oma võimaluste kohaselt.

Ta pühkis tuba, pani puhtad õled ja pesu sängi. Pühkis läveesist ja küll ta vist käis lepikust värskaid oksigi ukse ette toomas.

Keetis kohvi juba ammu enne tütre tulekut valmis ja valvas, et see ei jahtuks. Ma arvan, et ta ootamise-ärevuses mitmel ööl ei maganudki.

Kuidas aga tuli tütar?

Pitsides ja kahisedes tippis peenike preili tuppa. Nina karsutades ulatas üleolevalt kinnastatud käe emale tervituseks.

Jutust ei paista, et tütar kuidagi oleks tahtnud emale rõõmu valmistada, nagu ema temale; et tütar ema oleks igatse nud näha, nagu ema tüdart. Tütrel aga emale rõõmu valmistamiseks oli nii palju võimalusi.

Asetan end Leena kohale ja tulen temana. Esiteks oleksin mõelnud riietusele. Oleksin tulnud lihtsas, puhtas, terves töökleidis, mis ei oleks olnud silmatorkav teistele ja milles oleks ema tundnud mind endiselt omana.

Ei oleks ka nõudnud akna avamist ja toa luftitamist. Oletan, et tubane õhk väljast tulles tundus ebameeldivana. Mis sellest, sellega oleksin varsti harjunud. Oleksin joonud ema valmistatud rukkikohvi ja tänanud ema puhaste õlgede eest. Ei oleks mõelnudki Anni juurde minemisele ja oleksin teinud voodi nii laiaks, et me mõlemad oleksime mahtunud magama.

Enne uinumist oleksin pärinud emalt, kuidas ta kuus pikka aastat üksi elanud, mida teinud ja kavatsenud. Oleksin jutustanud talle oma linnaelust, linnast ja kojuigatsusest.

Oleksin olnud enese suhtes kokkuhoidlikum, et oleks jätku, nud raha vajaliku ostmiseks emale. Ema kompvekkidest suurt ei hoolinud, ütles: „Mis mina, vana inimene, nüüd enam maiustan.“

Usun, et selline jällenägemine oleks olnud rõõmuks emale; ta vist oleks tunnud, et talle on sõitnud külaline linnast.

Kõrvuvõrdlus ema — tütre iseloomudest.

Ema.	Tütar.
<p>Puhtuse armastaja (pühkis ja kraamis). Ilumeelne — (püüdis teha oma toakest nägusamaks seest ning väljast). Õrnatundeline (langes kummuli voodile ja nuuksus). Leplik — (leppis pere Anni kaudu saadud tervitustega). Südamlik tütre vastu.</p>	<p>Alp — (kui halb luft siin on; minesta või ära. Minu nimi on nüüd Heleene, sina kutsu mind ka nii. Kus minu sugune inimene nüüd õlgedel magab ja rukkikohvi joob). Viisakuseta — (säh, söö!). Tänamatu — (ema tõstab väriseval käel kohvikannu lauale). Ükskõikne ema vastu.</p>

Ema ja tütar.

Kahekõne.

Ema (Voodit soputades): Hää peaks sul olema siin magada. Panin päris uued õled, pehmed nagu suled. Teki viisin juba hommikul välja tuulduma ja padjale tõmbasin oma kedratud ja koetud püüri. (Läheb pliidi juurde). Tegin kohvi liiga vara valmis. Päris külm juba. Leena armastab ikka kuuma kohvi. (Tuleb laua juurde). Sa hää laps! Peab ka oma vana ema ikka meeles. Oot! Nüüd saab juba viis — ei, kuus aastat, kui ta linna läks. Küll on ta läinud nüüd vist ilusaks ja suuremakski. Sa taevast! Niisuguses elus! Üksainus saksakene talitada ja kümme krooni kuus! See teeb aastast... ja kuues aastast... ei oska arvatagi. (Läheb akna juurde ja piilub välja). Oo! Juba tulebki.

Leena (Ei vaatagi ema poole, upsakalt): Tere.

Ema (Üllatuna): Tere. (Ulatab Leenale käe, kuid see ei võta vastu).

Leena (Nina kärsutades, timber vaadates): Kui halb luft siin on. Minesta või ära, uih! (Nuusutades). Tee ometi aken lahti!

Ema (Önnelikuna, käsi kokku lüües): Tütrekene, Leenakene! Kui ilus sa oled! Kui pikaks kasvanud! Ja riided! Just nagu mõnel saksal!

Leena: Olen ka kuus aastat linnas olnud. Saksa keel on mul selge nagu vesi. Nüüd kõneleme prouaga kõik saksa keeli. Tal on väga häa meel, kui teda hommikul teretan: „Gut morgen mein Frou!“

Ema: Küll on tore, Leenikene!

Leena: Minu nimi on nüüd Heleene. Proua kutsub mind ikka Heleeneks. Sina kutsu mind ka nõnda! Ega ma nüüd enam pole mõni prostoi talutüdruk, keda Leeniks kutsutakse, vaid ikka peenem inimene, kellele Leena nimi kropp oleks.

Ema (Pliidi juures koperdades): Ma tegin sulle kohvi ka Leena — Heleenekene.

Leena (Peeglisse vahtides): Mis kohv sul on?

Ema: Rukki ja...

Leena: Ah rukkikohv. Ei mina sest hooli. Olen linnas harjunud ikka poekohvi jooma. Ära toogi. Mul polegi aega, pean Anni poole minema.

Ema (Nukralt): Aga sa tuled ööseks ikka tagasi. Tegin sulle süüri valmis. Põrsas uued õled panin ja...

Leena (Imestades): Õled! Kas sa siis arvad, et ma õlgedel magan. Mul linnas padjad voodis, lina all ja pääl, vaeteritud tekk ja päevatekk ka veel. Ei, ei minusugune inimene siin maga. Jumalaga. (Läheb minema, Ukselt pöörab tagasi ja viskab emale kompvekke). Säh, söö, need on hääd ja peenikesed. Jumalaga.

Ema (Pisaraid tagasi hoides): Jumalaga.

Uusi tööjuhatusi.

Maateadus. 4. õppeaasta.

B. Rea.

(Vt. „Kooliuuenduslane“, nr. 3, lk. 12).

Kuidas kasustab inimene maapinda.

Inimene püüab kasustada kogu oma ümbruse maapinda. Peale metsade, soode ja rabade on meie ümbruses igal pool põllud, niidud, aasad, karjamaad, aiad.

1. Tuletan meelde õppekäikudel saadud andmed ja loen õppe- raamatust lk. 66 „Taimkate“ ja lk. 41 „Sood“.

2. Joonistan oma kodukoha krundi ja märgin erivärviga põllu-, karjamaa, niidu, aia, metsa.

3. Meil kasvatatakse kodus: a) põldvilju . . . . .; kiudtaimi . . . . .; heinu . . . . .

4. Kirjutan, millist metsa on meie ümbruses enam, okaspuu- või lehtpuumetsa.

Mõtlemiseks: Väljapandud ilmavaatluste tabelite järgi leian: a) Mis aastal oli ..... kuu kõige soojem? b) Mis aastal oli ..... kuu kõige külmem? Millepolest erineb ..... kuu õhusoojus ..... kuu omast?

*9. Loen õpperaamatust lk. 170 „Õhulaeval“.

Pea n meeles: 1) Kodukoha aasta keskmine õhusoojus on ..... 2) .....

2 tundi.

Meie vallast.

1. Valla kontuurkaardile märgin kooli ja kodu asukohad, teised tuttavad külad, teed, jõed, mäed jne.

2. Minu kodukoht asub koolimajast ..... pool.

3. Mõõdan kaardil ja kirjutan: valla ulatus põhjast lõuna on ..... km, idast läände ..... km. Pindala = ... km².

*4. Mõõdan kaardil ja kirjutan: koolimajast ..... küalani on ..... km.

5. Väljapandud diagrammide järgi leian ja kirjutan: a) Meie vallas elab ..... inimest. b) 1 km² peale tuleb ..... inimest. d) Enamik elanikest on ..... rahvusest. e) Meie vallas elavad veel järgmised rahvused: .....

Pea n meeles: a) Meie valla pindala = ... km².

b) Ühe km² peale tuleb .... inimest.

*6. Loen õpperaamatust lk. 73 „Rahvastik“.

1 t. 15 m.

Millega teenivad meie valla elanikud omale igapäevast leiba.

Loen õpperaamatust lk. 76 „Töö ja tegevus (tulundus)“ ja „Teed“.

1. Kirjutan: Meie valla elanikkude peaülalpidamiseallikas on .....

2. Lisatulu saab meie valla põllumees veel .....

3. Kirjutan: a) Meie vallas leidub järgmisi maapõuevarasid:

.....
b) Meie vallas on järgmised tööstusettevõtted:

.....
c) Valla tähtsamad asutused on .....

d) Meie ümbruses on järgmisi liiklemisteid:

.....

Mõtlemiseks: 1. Milliseid tooraineid töötavad meie ümbruse tööstusettevõtted ümber? 2. Milliseid tooteid valmistatakse neist toorainetest? 3. Millal ja kus toimub kauplemine meie ümbruses?

1 tund.

Looduseõpetus. 5. õppeaasta.

Joh. Käis.

Hambad — toidu purustajad.

Loen õpperaamatust („Väike loodusesõber“) lk. 119—121, p. 3.

Üksikute ülesannete täitmisel vaatlen vastavaid seinapilte, pealuud ja mudeleid.

1. Voolin (plastiliinist või savist) inimese lõik-, silma- ja purihamba 2 korda suurendatult.

2. Joonistan purihamba pikilõigu (2 korda suurendatult) ja tähistan selle osad.

3. Täidan skeemi:

Hamba ehitus.

Hamba osad. Nende ristlõik (väljast sisse poole).

a) Kroon 1)..... 2)..... 3).....

b) .....

4. Katsun (pealuul või üksikul hambal) hambavaaba ja hambatsemendi kõvadust klaasitüki ja noateraga.

5. Loendan (peegli abil) oma hambad ja märgin töö-vihku, kuipalju on lõik-, silma- ja purihambaid ala- ja ülalõuas kummalgi poolel. Neist on vigaseid ..... Puudub (välja tõmmatud) .....

6. Täidan skeemi:

Hammaste asetus täiskasvanud inimesel.

Purih-d. Silmah-d. Lõikh-d. Silmah-d. Purih-d.

Ülalõug

Alalõug

7. Vastan kirjalikult: Mis võib hambaid rikkuda (Vähemalt 5 põhjust).

8. Kirjutan mõned reeglid hammaste tervishoiust. Pealkiri?

9. Mõtlemiseks: a) Kui vana olin, kui esimene (viimane) piimahammas välja langes? b) Mis tähtsus on hammaste vahetusel? c) Miks vigane (auguga) hammas hakkab valutama? d) Mille poolest erinevad kassi (koera), hobuse (lehma), hiire (jänese) lõik-, silma- ja purihambad inimese omadest? e) Kuidas liigub alalõug toidu peenestamisel samadel loomadadel?

10. Milleks kasutame lõikhambaid? purihambaid? silmahambaid? Vastan kirjalikult.

11. Vastan oma valikul küsimusi õpperaamatust (arusaadava lausega).

Pea n meeles: 1. Hambatütübid on: .....

2. Hamba ehitus .....

3. .... jne. (oma valikul).

1,5 tundi.

Teadaanded.

Uusi kooliuuendusrühma liikmeid.

Jusson, Olga — Hummulu algk., Soe p.-ag.

Pemot, Rich. — Madsa algk., Karula.

Üleskutse.

Ligineb koolitöö lõpp. Sel puhul korraldatakse tavaliselt koolinäitusi, et ühes ja samas koolis töötavad õppejõud võiksid ülevaadet saada kogu kooli tööst ja et õpilastel ja lastevanematel oleks võimalus heita pilku terve õppeaasta tööle.

Kahtlemata leidub igas koolis, kus töötavad kooliuuenduselased, midagi huvitavat mitte ainult kooliperele, vaid ka teistele kaasvõitlejaile. Kooliuuenduslased teavad juba, mil teel on vastastikune tutvumine töödega võimalik: Esimene võimalus on töönäidete originaalide saatmine allakirjutatule, kes neid soovijaile posti teel kätte saadab. Lõppeval kooliaastal on seda teed kasutatud õige rohkesti. ja tänu nendele kooliuuenduslastele, kes on saatnud mitmesuguseid töönäiteid ja tööjuhatusi ja kelle nimed on avaldatud „Kooliuuenduslases“, — oli võimalik rahuldada peaaegu kõik soovid.

Võin öelda, et vastastikune tutvumine töönäidetega aitab palju kaasa kooliuuendustöö edule ja pakub elavat huvi kõigile, kes otsivad uusi teid ja võtteid õpetuses. Seepärast pöördun kõigi kooliuuenduslaste poole palvega, mille tähtsus on vist küll kõigile selge, — saata oma aastatööst kas või üksainus töönäide, brošüür, töövihk jne. toimetuse aadressil, et suurendada ja mitmekesistada kooliuuendustöö varaaaita. Kuid arvatavasti leidub rohkemgi töid ja esemeid, mida saaks kasustada meie ühises huvides. Oleks soovitav tööd varustada ka kooli nimega, kuid see võib ka nimetamata jääda.

Edaspidi uute tööde kogunemisel jääksid vanemad tööd pedagoogiliste muuseumide kasustada (kas keskkohas — Tallinnas, või kohtadel, kui muuseum on sääl olemas). Nii algataksime eesti kooliuuendustöö jäädvustamist, millel peaks küllaltki olema üldkultuurilist tähtsust.

Teine tee vastastikuseks tutvumiseks tegeliku uuendustööga on „Kooliuuenduslase“ kaudu. Kui tuleks küllalt kaastööd, võiksimme edaspidi suurendada mahtu või tihendada ilmumist. Väljavaateid selleks on olemas.

Lugupeetud kaasvõitlejad-kooliuuenduslased! Ärge unustage seda palvet koolitöö lõpupäevil ja võtke oma moraalseks kohuseks koguda kõik, mis kuidagi võiks kasulik olla kooliuuendustööle, ja saatke need materjalid veel enne suvipuhkusele minekut minu kätte. Võtan tänuga vastu kõik saadetised.

Tervitusega

Joh. Käis.

Järgmine „Kooliuuenduslane“ ilmub 15. mail s. a. Kaastöö selle numbri jaoks tuleb saata 6. maiks. Soovitav oleks saada kontroll-testide näiteid, sest „K.“ nr. 6 ilmub testide numbrina.

Toimetuse aadress: Tartu, Tähe, 77—8.
Vastutav toimetaja ja väljaandja: Joh. Käis.

K. Mattieseni trükikoda o/ü, Tartu, 1934.